

nus de via salutis sentiret, quidve doceret : id quod intelligi potest, tum ex eo quod Dominus illi ait : *Recte respondisti, hoc fac, et vives*. Quomodo enim Dominus diceret, recte respondisti, ei quem hypocritam et tentatorem subdolum esse cognosceret ? Tum ex eo quod ibidem Dominus, ut illum magis instrueret, parabolam adjecit de eo, qui incidit in latrones, et cum narrasset opus misericordiae, quod in eum Samaritanus quidam exercuit, ait ad Legisperitum : *Vade, et tu fac similiter*. Ubi nullo modo ironiam suspicari fas est, nisi velimus Dominum ironice commendasse opera misericordiae, vere autem et proprie contemptum eorum docuisse. Quod si in illis verbis, *Vade et tu fac similiter*, nulla ironia est, certe neque in illis est, *Recte repondisti, hoc fac et vives*. Nam ad eundem, ab eodem, eadem phrasi, in eodem loco et tempore et eadem occasione dicuntur.

Quarto, cum Dominus tentaretur tentatione fallaci, et subdola, non reddebat dolum pro dolo, sed vincebat in bono malum, et non ironice, sed proprie respondebat, et doctrinam seriam, et solidam tradebat, ut patet Matth. xxii. ubi primum Pharisei consilium ineutes, ut caperent eum in sermone, quærunt, liceat ne sensum dare Cæsari, an non ; deinde Sadducei non dissimili studio quæstionem proponunt, cujus viri futura sit uxor in resurrectione, quæ septem viris sibi per mortem ordine succedentibus nupserat. Denique legisperiti tentantes interrogant, quod sit mandatum magnum in lege. Omnibus autem quæstionibus Dominus vere, proprie, simpliciterque respondit. Ad primam : *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo*. Ad secundam : *In resurrectione neque nubent nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cælo*. Ad tertiam : *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto, corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua*. Audeant Calvinistæ et Lutherani, si pudorem penitus exuerunt, has responsiones Domini ironicas facere. Si vero non audent, multo minus Matth. xix. et Luc. x. ironiam suspicentur, cum in his locis minor occasio ironiæ reperiatur.

Tertio probari potest, promissiones Evangelicas esse conditionales ex doctrina Apostolorum, qui passim conditiones operum in-

culcant, Roman. viii. *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vevetis*. Et ibidem, *Cohæredes autem Christi, si tamen compatimur*. II ad Timoth. ii. *Si commortui sumus, et convivemus ; si sustinebimus et conregnabimus*. Jacob. ii. *Si tamen legem perficitis regalem*. II Petri i. *Sic enim (si videlicet) per bona opera certam vestram vocationem faciatis ; abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri*. I Joan. i. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est et justus, ut remittat nobis peccata nostra*. Apocal. iii. *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo* (1).

Quarto, probatur ex doctrina prophetica. Nam promissiones remissionis peccatorum, etiam si in Prophetis sint, non ad legem, sed ad Evangelium pertinere adversarii non negant. Sic igitur loquitur Ezechiel, cap. xviii. *Si impius averterit se ab impietate sua, et fecerit iudicium et justitiam, vita vivet etc.* (2). Ubi non semel, sed sæpius Dominus repetit se indulgentiam, et vitam impio donaturum, si tamen poenitentiam egerit a peccatis, et mandata omnia custodierit. Et contra, se justum graviter puniturum, si averterit se a justitia et mandata omnia non custodierit. Quo loco sicut avertere se a justitia et mandata non custodire, conditio est, a qua pendet comminatio mortis omnium consensu ; et nemo dicere audeat comminationem mortis non esse conditionalem, sed absolutam : ita quoque avertere se a peccato, et facere iudicium et justitiam, conditio est, a qua pendet promissio vitæ ; et nemo dicere debet, promissionem vitæ non esse conditionalem, sed absolutam, nisi divinis litteris aperte repugnare velit.

Quinto, probatur ex conditione fidei, quam requiri ad salutem non negant adversarii, cum scriptum sit Marci ult. *Qui crediderit, salvus erit ; qui non crediderit, condemnabitur* (3). Ex ac enim fidei conditione sequitur primo, ut falsum sit quod ipsi dicunt, promissiones Evangelii non esse conditionales : quomodo enim conditionales non sunt, si conditio aliqua, fidei videlicet, in omnibus requiritur ? Secundo, ut etiam falsum sit, non requiri conditionem legis implendæ. Nam quibus verbis Scriptura docet, requiri conditionem fidei ad salutem, iisdem, vel etiam clarioribus docet, requiri conditionem legis implendæ, ut patet ex tot locis supra citatis.

(1) Rom. viii; ibid. 47; II Tim. ii, 4; Jacob. ii, 8; II Pet. i, 10; I Joan. i, 9; Apo. iii, 21. — (2) Ezech. xviii, 27. — (3) Mar. xvi, 16.

At (inquiunt) « promissiones Evangelii gratiæ sunt, non igitur conditionales ». Respondeo: gratuitum non opponitur conditionali, neque est idem, quod absolutum, alioqui promissio evangelica conditionem fidei non requireret. Gratuita igitur dicitur promissio, quamvis conditionalis ; quoniam ipsa etiam conditio gratuita est, gratuita enim est promissio indulgentiæ, tametsi fidem et poenitentiam exigat, quoniam fides et poenitentia dona sunt Dei, et gratuita est promissio vitæ æternæ, quamvis obedientiam legis requirat, quoniam ipsa etiam obedientia legis donum Dei est ; et hoc modo gratiam dat Deus pro gratia, ut legimus Joan. i. Quoniam gratiam vitæ æternæ dat pro gratia meritorum, et gratiam indulgentiæ dat pro gratia poenitentiae.

CAPUT III.

Asseritur verum discrimen legis et Evangelii, et inde necessitas operum comprobatur.

Explicabimus nunc verum discrimen legis et Evangelii, ut hinc etiam necessitas bonorum operum comprobetur.

Duo sunt præcipua discrimina legis et Evangelii ex quibus multa alia consequuntur.

Primum igitur illud interest inter legem et Evangelium, quod inter doctrinam inchoatam et perfectam : continetur enim Evangelium in lege, ut arbor in semine, ut sanctus Thomas recte docet in 1. 2. quæst. 107. Unde S. Augustinus in lib. xvi. de civitate Dei, cap. 26. scribit, testamentum vetus esse occultationem novi, et testamentum novum esse revelationem veteris. Et S. Gregorius homil. 6. in Ezechielem, explicans mysterium rotæ, quæ erat in rota, dicit rotam in rota esse testamentum novum in testamento vetere.

Triâ continet Scriptura utriusque testamenti, mysteria, promissiones et præcepta, id est, res credendas, sperandas et faciendas, quibus fides, spes, charitasque respondent. Nam ad hæc tria revocatur summa totius doctrinæ cœlestis, ut S. Augustinus docet in Enchiridio, in lib. de agone Christiano, in lib. de catechizandis rudibus, et alibi. Sed in omnibus tribus longe præstat doctrina evangelica et Apostolica doctrinæ legis et Prophetarum.

(1) II Cor. iii, 4. — (2) Isai. i, 19; Matth. v, 5.

Nam quod attinet ad Mysteria Fidei, doctrina veteris testamenti unitatem Dei manifeste docet, Trinitatem personarum, et Incarnationem verbi non nisi obscure et imperfecte, ut ea potius adumbret, quam exprimat : doctrina vero testamenti novi hæc omnia perspicue tradit et prædicat. Itaque ad hoc significandum, Moses cum loqueretur ad populum, faciem velabat, nobis autem Christus ipse revelata facie locutus est, annuncians omnia, quæcumque audivit a Patre suo. Unde Apostolus II ad Corinth. iii. *Moyses, inquit, ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus : nos autem revelata facie, gloriam Domini speculantes, transformamur a claritate in claritatem, tamquam a Domini spiritu* (1).

Quod attinet ad promissa, Lex et Prophetæ pollicentur expresse bona temporalia, figurate autem autem regnum cœlorum, Christus et Apostoli manifeste regnum cœlorum, et vitam æternam pollicentur, bona temporalia adjicienda esse dicunt, et ideo non esse sollicite et anxie requirenda. Et quoniam promissionibus adjungi solent etiam minæ, Lex et Prophetæ comminantur temporalia mala, Christus et Apostoli mortem sempiternam. *Si audieritis me* (inquit Dominus per Prophetam, Isaia i.) *bona terræ comeditis ; quod si nolueritis, et me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos*. Christus autem Matth. v. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Et infra : *Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis* (2).

S. Augustinus lib. xviii. de civitate Dei, cap. 11 « Educto, inquit, populo in monte Syna, divinitus acceptam tradidit legem, quod vetus dicitur testamentum, quia promissiones terrenas habet : et per Jesum Christum futurum fuerat testamentum novum, quo regnum cœlorum promitteretur ». Et in Psalm. lxxiii. « Deus se utriusque testamenti esse voluit auctorem, ut et terrena promitteret in veteri testamento, et cœlestia in novo testamento ». Observat idem Augustinus in lib. ix. contra Faustum, cap. ult. in Prophetis inveniri non raro testimonia de resurrectione et vita æterna ; sed regnum cœlorum nusquam expresse nominatum, ne dum promissum, nisi in Evangelio. Quare

non immerito S. Hieronimus in lib. 4. ad versus Pelagianos, reprehendit Pelagianos, quod dicerent in testamento veteri regnum cœlorum esse promissum.

Restant leges et mandata, quorum aliã cœremonialia, alia judicialia, alia moralia erant in veteri testamento. In novo autem pro Cœremoniis illis Mosaicis, quæ propemodum infinitæ erant « instituit in Evangelio » Christus, ut sanctus Augustinus loquitur in epist. 148. ad Januarium, « Sacramenta numero paucissima, observatione facillima, significatione præstantissima, quibus societatem novi populi colligavit ». Et in Psalm LXXIII. Mutata, inquit, sunt Sacramenta, facta sunt pauciora, facilliora, salubriora, feliciora ».

Judiciales leges in Evangelio, Christus non tulit, sed ferendas reliquit iis, qui variis in locis rempublicam gerentes pro rerum, personarum et temporum diversitate instituendas esse judicaverint. Hoc enim interest inter populum Hebræum et Christianum, quod ille unam gentem et unam regionem, eamque satis exiguam continebat. De qua re vide Hieronymum in epist. ad Dardanum, de terra promissionis, iste autem orbem terræ complexus est, ubi regiones sunt et regna vastissima, mores et consuetudines diversissimæ, temperamenta, ingenia, habitus animorum et corporum infinitis modis variantes. Hinc igitur facile poterat Hebræus populus iisdem judiciis regi, non potest autem populus Christianus ulla ratione iisdem particularibus ritibus et legibus gubernari.

Morales leges, quæ perpetuæ sunt, easdem fere habent lex et Evangelium, ut ostendit S. Augustinus lib. XIX, contra Faustum, cap. 28. sed in hoc præstat Evangelium legi, quod quædam graviora, quæ a Judæis propter infirmitatem ipsorum in lege non exigebantur, a Christianis in Evangelio exiguntur ut patet de libello repudii et polygamia: quædam etiam expressius leguntur in Evangelio, quæ obscurius habebantur in lege. Quare S. Augustinus, cum in lib. contra Adimantum, cap. 3. scripsisset, nihil esse in Evangelica Et Apostolica disciplina, quod in lege et Prophetis desideretur: admonuit postea in lib. 4. retract. cap. 22. addendam fuisse voculam « fere »; non enim, omnia, sed fere omnia, quæ ad mores pertinent, habet Evangelium cum lege communia.

(1) Psal. LXV, 18.

Sed ut plane intelligatur, quemadmodum in Evangelio Dominus legem moralem non sustulerit, sed perfecit, exponam breviter summam sermonis Domini in monte, quem vere scripsit S. Augustinus lib. 4. de sermone Domini in monte, cap. 4. omnibus præceptis, quibus vita hominis formari potest, esse perfectum.

Initio igitur sermonis sui, Dominus, quasi loco proœmii, divino prorsus artificio, simul explicat finem ultimum hominis et virtutum, atque operum bonorum utilitatem proponit, dicens: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Et quæ sequuntur. Quoniam enim ultimus finis, principium et fundamentum est totius doctrinæ moralis, ideo primo loco exponi debuit, simul autem adjungi par fuit utilitatem virtutis ut discipuli attentiores efficerentur.

Deinde, quasi proœmio explicato, accedit Dominus ad præcepta tradenda, et primum instruit Doctores, deinde auditores. Doctores admonet, eos salem terræ et lucem mundi esse debere, id est, sapientia et charitate ita cæteris præstare, ut alios sapientes et arduos efficere possint. Quas duas condiciones non semel repetivit, cum præpositos Ecclesiæ fideles, et prudentes esse debere præmonuit.

Aggreditur deinde instructionem populorum eosque instruit, tum quoad substantiam præceptorum divinorum, tum quoad finem; nam in utroque scribæ et pharisæi pravæ opiniones induxerant.

Quod attinet ad substantiam præceptorum reprobat Dominus quinque Pharisæorum corruptelas. Primum, depravabant scribæ et pharisæi præcepta gravissima de homicidio et adulterio, docentes in ejusmodi præceptis, actum externum solum esse prohibitum, non autem internum, nisi signis exterioribus proderetur. In quo errore fuit etiam Josephus lib. XII. antiquitatum, cap. 13. Et David Kimhi in comment. Psalm. LXV. vers. 17. exponens illud: *Iniquitatem si adspeci in corde meo, non audiet Dominus*: depravat enim illud, *non audiet Dominus*; ut significet, non imputabit Dominus. Adversus ejusmodi corruptelas, declarat Dominus legem, non occides, non solum manum, sed etiam linguam et animum cohibere; et legem, non mœchaberis, extendi usque ad concupiscentiam in ipsa mente conceptam.

Deinde, Pharisæi depravabant legem de repudio; quod enim ob infirmitatem eorum hominum lex impunitum dimiserat, ipsi ut rem absolute justam proponebant. Dominus autem docuit, non licere uxorem dimittere, nisi causa fornicationis, et legem de libello repudii penitus abrogavit.

Tertio, Pharisæi docebant, non esse pejerandum, tamen frequentare juramenta, etiam levi de causa nullum peccatum esse ducebant. Contra Dominus jubet, non esse jurandum omnino, nisi (videlicet) subsit jurandi necessitas.

Quarto, corrumpebant pharisæi legem illam talionis, oculum pro oculo, dentem pro dente. Nam cum non animadverterent, eam legem constitutam fuisse ad justitiam conservandam, non ad appetitum vindictæ saturandum, docebant, licitum esse vindictam appetere. Dominus igitur monet, non esse appetendam vindictam, nec malum pro malo reddendum; sed potius paratum esse debere hominem probum si opus sit, percutienti maxillam unam, præbere etiam alteram.

Quinto, pervertebant pharisæi primum dilectionis præceptum. Quoniam enim lex jusserat, ut hostes suos occiderent, non odii causa sed zelo justitiæ, qua justa bella interdum etiam a piis Regibus indicuntur, illi generale præceptum tradebant diligendos esse amicos, odio habendos inimicos. Dominus ergo gravissime admonet, diligendos esse inimicos, benefaciendum his, qui nos oderunt, orandum pro persequentibus et calumniantibus nos.

His ita explicatis transit ad modum, ac docet, cavendam esse in primis inanem gloriam, et non esse facienda opera bona ea intentione, ut videantur et laudentur ab hominibus. Et quoniam nimis prolixum fuisset, de singulis operum bonorum generibus disserere; revocavit omnia ad tria capita, orationem, jejunium et eleemosynam, quorum primum erga Deum, alterum erga nos ipsos, tertium erga proximum exhibemus; et uno mentem, altero corpus, tertio bona externa sacrificamus.

Addit postea Dominus, ac docet, quæ sint impedimenta cavenda et quæ adjumenta quærenda iis, qui cupiunt ad perfectionem justitiæ pervenire. Impedimenta tria demonstrat, nimiam sollicitudinem in opibus congregandis: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra*; supervacaneam diligentiam in rebus etiam necessariis procurandis, *No-*

lite solliciti esse in crastinum. Temerarium judicium de vita et factis alienis, *Nolite judicare*, Adjumenta etiam tria ostendit, orationem assiduam, *petite et dabitur vobis*; conatum et contentionem proficiendi et superandi omnes difficultates; *Contendite intrare per angustam portam*; electionem bonorum magistrorum: *Attendite vobis a falsis Prophetis*

Postremo concludit sermonem iterum commendans utilitatem operum bonorum, ut in proœmio fecerat: *Omnis qui audit verba mea hæc, et facit ea, similis est viro sapienti, qui edificavit domum suam supra petram etc.* Atque hæc de sermone Domini in monte.

Perfecit autem Dominus legem moralem, non solum explicando et addendo quæ diximus, sed etiam adjiciendo consilia quædam ad perfectionem charitatis, quæ finis est omnium præceptorum, adipiscendam aptissima; de quibus satis multa disputavimus in lib. de Monachis. Habemus igitur primum discrimen legis et Evangelii, ex quo manifeste colligitur obedientiam legis, atque opera bona non minus, sed multo magis in Evangelio, quam in lege doceri. Proinde Lutheranos sine dubitatione verum Evangelii ac legis ignorare discrimen.

CAPUT IV.

Ostenditur alterum discrimen legis et Evangelii.

Alterum discrimen legis et Evangelii sumitur ex annexis. Nam lex per Mosem data est, qui legislator tantum fuit, Evangelium per Christum, qui non fuit solum legislator, sed etiam Redemptor. Proinde lex venit sola; Evangelium non solum, sed cum gratia. Itaque qui legem in monte Syna per Mosem acceperunt, doctrinam tantum acceperunt, ut instructi per legem, inter vitia, virtutesque discernere: qui vero per Christum Evangelium acceperunt, non solum doctrinam, sed etiam gratiam acceperunt, ut non modo inter virtutes et vitia discernere, sed etiam ut justitiam diligerent, et odio haberent iniquitatem.

Hoc discrimen prædixerunt Ezechiel cap. XXXVI. et Hieremias cap. XXXI. Ille enim cum Baptismum adumbrasset illis verbis: *Effundam super vos aquam mundam, et mun-*